

mojskega, sedaj ilmenskega jezera. Že v VI. in VII. stoletji delilo se je veliko plemo Vindov na dve glavne veje: na Slovene in Ante.

Sloveni so stanovali na severno zapadno stran slovenske zemlje, po priliki od Novgoroda na mojskem jezeru (tako se namreč ima tolmačiti Jornandov: „Novietunum“ i lacus „Musianus“) na jugo-zapad Dnjestra i Visle. Anti so prebivali na obalih črnega morja, od ustja Dnjestra daleč na severo-izhod; njim je vladal okoli l. 384. po Krist. knez Božo. V njegovo zemljo pridere gotski kralj Vinithar, ga vjame, in da njega, sinove in velemože na križ pribiti.

Ali že v VII. stoletju ni več imena Antov, vsi slovenski rodovi imenujejo se Sloveni, ki so se poprej imenovali Serbe, tako pri domačih tako pri tujih pisateljih. In germansko imé „Vinidi“, „Vindi“, „Vendi“ pride bolj redko, in pozneje so se imenovala s tem imenom samo le neka plemena slovenska, vzlasti plemena baltiških in polabskih, pa koroških Slovenov.

Peter Hitzinger

(Znojemaki, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

IV.

Leta 1847 pa se preseli za samostojnega duhovnega pastirja v Podlipo. Znati je, da se je tu najprej skerbno pečal z duhovskimi rečmi in potrebami cerkvenimi, in je, kar sem tudi sam vidil in slišal, mnogotero vredil in zlepšal malo podfaro, kjer je vsled tega še sedaj v dobrem spominu.

L. 1848 začne svét noréti in še zdaj v tedanjem smislu iznorel ni. Karkoli se je veršilo tedaj, vse je poprijemalo tudi verlega Hitzingerja, in viditi je, da je s perva deloval domá in v družbah, potlej tudi javno in — duhoven je jel pisariti najprej v listu duhovskem ali cerkvenem. Vstavno so jeli takrat očitno obravnavati vse reči, duhovske in deželske, državne in narodne, in spoznavši, da slovenska duhovščina brez svojega glasila ostati ne smé, vstanovi sredi l. 1848 dr. Janez Kriz. Pogačar „Slovenski cerkveni časopis“ in med prvimi ter najboljšimi sodelalci je bil Peter Hitzinger.

Koj v l. 1—4 je popisal „Kristijanstvo per Slovencih“ ter razkazal v kratkem: 1) Nekdajne zgodbe in véra Slovincov; 2) Začetik kristijanstva per Slovencih, njih prvi aposteljni; 3) Prihod novih slovenskih rodov — kristijanstvo zlo zaterto; 4) Nevérski Slovenci h ker-

šanski véri spreobrnjeni; 5) Nove škofije med Slovenci postavljene, kloštri zidani; 6) Nove škofije v slovenskih deželah; 7) Nova (kriva) vera vpeljana in spet odgnana; in 8) Stan kristijanstva v poslednjih časih. — V ravno tem listu se prične njegov pomenljivi spis: „Ostanki malikvavske vere starih Slovincov“, v katerem (l. 4—7) kaže v začetku razložek med malikvavskimi farji pa kerščanskimi duhovni, potem popisuje, kaj je prav za prav malikvavstvo, kaj poméni osoda, kaj na pr. rek: mu je namenjeno, narejeno ali zacoprano, zagovarjati, babo žagati, kaj razne šege o posebnih godovih, o koledih in o kresu, o porokah in pogrebi, in kar je najbolje, povsod prav bistro, kaj je o teh ostankih soditi v duhu kerščanskem, ter naposled str. 52 pravi: „Pomnite, ljubi kristjani, kaj je sv. Pavel rekel stanovavcam Atenskiga mesta: „Vi imate le silo vére“, to je, „vi veliko prazniga verujete“, verzite, kar je prazno, preč. Glejte pa, de z prazno véro ne odveržete tudi prave vére, kakor jih je že dosti storilo“.

Vzdigovali so se tedaj že tudi pri nas zoper marsiktere obrede sv. katoliške cerkve; toraj je Hitzinger v 5. listu jel popisovati in razlagati: „Svete navade in opravila katoliške cerkve“, in spis ta, sam o sebi kratka liturgika, sega v l. 25; vmes pa se nahaja v l. 11—19 njegovo napácnemu času prav primerno razjasnjenje: „Kako bi nekteri radi katoliško cerkev prenaradili (spačili)“. V tem sestavku se pojasnuje, kaj je n. pr. 1) narodna cerkev; 2) služba božja v domačem jeziku; 3) veljavnost in oblast rimskega papeža; 4) o nauku kat. cerkve in njenih svetih navadah, zlasti o spovedi; 5) o veljavi kat. duhovščine, o zakonu, podučevanju mladosti; in 6) o kloštirih in cerkvenem posestvu. — Ker se je takrat posebej o papežu in našem cesarju govorilo mnogo, je pojasnil dotične stvari v Novicah l. 24: „Prava nekterih misel in besedi“.

Kakor je bilo že omenjeno, je po Novicah l. 1847 razlagal nekoliko vnanjo razmero med duhovni in njih verniki ali duhovnijani, in ko je dotična reč zastran kmetijskih zadev v državnem zboru bila sklenjena, jo je koj v cerkvenem časopisu naznanil v l. 12: „Modra in pravična razsodba Dunajskiga zbora“. V ta namen je v l. 21 priobčil: „Nekaj od farnih ali duhovskih desetih“. Nekoliko vsaj se vjema s to razmero med cerkveno in državno oblastjo v l. 23 spis: „Pariški nadškof (d' Afre) in Francozki kralj (Ludvik Filip)“, kjer kaže njuno svado pa osodo ter razložek med škofovo kapo in kraljevo krono.

Prekucija marsikaj zatre, pa tudi vzbudi kaj novega ter oživi marsikaj ostarelega in zamerlega. Vzbujati se je jelo tedaj res tudi cerkveno življenje na vse strani, in kakor je marsiktero sprožil o cerkvenih navadah in svetih opravilih, tako je opisal na pr. v l. 14: Podoba

sv. Krištofa; l. 17: Mnoge prerokovanja od zdajnih časov; l. 19—21: Kropljenje z žegnano vodo; Žalostna gora; l. 22: Cerkven blagoslov (žegen) nad ženinam in nevesto; l. 26: Apostolski blagoslov v smertni uri (papežev žegen za zadnjo uro). V l. 18 že opominja, da je „Potrebin razločik“ med Luterani in Nemško-katoličani (Rongeani), češ, da uni „saj nekaj vere še imajo, desiravno ne cele, leti pa niso nič boljši od nejevercov ali ajdov“.

Povéstnica ali zgodovina je bila vzlasti njegova véda, in po njej je opisovati jel vstanóvo katoliške cerkve po domovini slovenski. V tem oziru so v I. tečaju cerkvenega časopisa znameniti spisi njegovi: a) Škofje nekda jnje Emone (Ljubljane) l. 4; b) Versta Ljubljanskih škofov l. 7—15; c) Versta Oglejskih škofov in patriarhov l. 16—26 in 1849 l. 26; d) Stare in nove fare na Krajnskim l. 27.

Rodoljub, da malo tacih, se je brigal Hitzinger tudi za vse narodne in domovinske reči. Vtaknil se je skoraj v vsako le nekoliko bolj pomenljivo zadevo. Slovenščina je l. 1848 nosila zvonec, in sloventili so takrat ne le Kranjci, ampak tudi nemškutarji in laškutarji. „Vse slovensko“ — se je glasilo vsaj nekatere tedne, in previdniši so jeli se pomenkovati o tem, in med prvimi se oglašil Hitzinger v Novicah l. 24: „Kakó in koliko bi bil slovenski jezik precej v šole in kancelije vpeljati“. Modro razkazuje, kako bi se nekaj precej lahko pričelo s slovenščino v nižih in viših šolah, in bi bila napeljana pot, da bi dalje počasi se še kaj več moglo zgoditi. „Kar na enkrat pa šola ne more biti vsa slovenska: od kod bukev tako naglo vzéti? Tako tudi pri manjših rečeh bi prišla slovenšina brez težave v kancelijo, dokler bi se z nemšino na enako stopnjo vzdigniti mogla.“ V l. 31. pride: „Še ena beseda k sestavkam k vpeljanju slovenšine v pisarnice“, kjer svetuje, kako ravnati z Nemci, Italijani in Furlani modro in sčasoma, in da se osnuje Slovenija, kako je treba na tanko po statistiki — na pr. po „Šafarikovem Narodopisu slovanskem“ določiti jej meje, češ: „Ne toliko prazniga tolčenja z besedami — delati, delati — in pisati, kar kaj veljá! Štatišiske znanila bodo ravno potrebovali naši Dunajski poslanci, ako hočejo za Slovenijo govoriti“.

To pa se je nekterim zdelo premalo in prepočasi, toraj mu dá v l. 33, 34. Janez Bučar: „Odgovor na besedo gosp. P. Hicingerja za voljo vpeljanja slovenšine v pisarnice“. — Nekoliko razumé, kar se je godilo l. 1848, kdor vé, kako napeto je bilo l. 1847. Da molčim o lastnih skušnjah, naj povém le, kar je ostro bilo rečeno o gledališču, kjer so časih plahoma zapeli bili kako slovensko: „Nie und auf keinen Fall dürfen krainische Lieder im Theater gesungen werden“. Tako je bilo tudi po šolah, v družini; od tod nasprotna serditost, ki se naslednje leto razodéva skor povsod. Bučarjev odgovor je pa tako poprijel

Hitzingerja, da je precej serdito oglasil se koj v l. 36: „V slovenskih rečeh“. Sicer ga vredništvo samo v opazkah nekoliko kroti in zavrača, vendar so pomenljive iskrenega pisatelja, kateri je zunaj mestnega hrupa presojeval nekdanje in tedanje razmere slovenske, vzlasti nekatere besede, na pr.:

„Od Nemcov ali Italijanov, ki med nami prebivajo, bi menim ne bilo kakor od ptujcev govoriti. Ne preveč mogočno govoriti proti drugim narodam; zložnim ravnanjem bo Slovenija pred zmagala, kér si ne bo brez potrebe zopernikov delala. Tako serditim pa nekterim tudi ni potreba biti, kakor se včasih kaže; ni vsak Slovénii sovražnik, kdor se še ni kam zapisati dal, ali kdor za-njó v mogočin rog ne trobi. Veliko prijatlov Slovenije bi se še pokazalo, ki jih zdej nemškutarje kličejo, ako bi nekteri Slovenci, ki so se lani še Slovenije sramovali, letos ne bili na enkrat tako serditi oznanovavci Slovenšine.“

Krajnci so počasni, pomišljujejo in gledajo: kaj bo; in kjer je tako nagla sprememba in tako grozovitin hrum, se le bojé, de bi kaj napak ne šlo. Ni potreba, de bi mi kdo té beséde zaméрил; jez povém, kakor je, in moj namen ni družiga kakor to, de bi se slovénski rojaki med seboj razuméli, in ne edin drugimu misel podtikovali, kakoršnih večidel nimajo“.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega ališiš, koristnega skušiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj posahljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinski: „*Littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Zapustivši obširni vitežki grad podali smo se čez obokani most, na drugi, gosto zaraščeni otok. (Vsih jezerskih otokov je, ako prav vem, sedem, ki so blizo drug za drugim.) Po velikem ovinku prišli smo na mejdan (Turnierplatz), ki ima veliko enakost z prostornim jahališčem. Okrog in okrog je obdan z zmerno-visocem obzidjem; na izhodni strani pa ima visoko galerijo za odlične gledavce. — Na daljni hoji prišli smo do romantične globoke skalnate struge, skoz katero se pretaka v tihem miru obširnega jezera temna vodica. Čez to strugo dviguje se derzovito visoki kamnitni most; poleg taistega pa se odpira globok podzemeljsk predúh, v kateri peljejo (navzdol) dobro vravnane stopnice. Tudi mračni tmíni tega preduha zaupali smo, vesela družbica, življenje svoje, in stikovali po raznih oddelkih njegovih, vender nismo ondi nič posebnega vidili. Odtlej podali smo se do barkostaje, in stopili v eno iz med mnogih na vožnjo